

A repedező Budapest.

Budapest, szeptember 27.

A Duna habjaiban tükröző, kupolákkal koronázott, milliós építészeti szatócskodásról rossz, de szomorúan igaz hírek szállonganak: baj van az országházzal. A nagy termek és az utvesztő folyosók márványkoczkái eresedni kezdenek s ezek a finom szálak százezrekre rugó kárt hálózhatnak magukba, mert azt jelentik, hogy repedeznek a falak. Ma még szinte szép, amint a márvány bántóan hideg és merev simaságán, szint adva, összeszaladnak ezek a finom szálak, de holnap vagy holnapután csunya mélyedéssé szétesül ki a keskeny erezet s lemál összetördelve, széthasogatva a falak fehér burka.

A veszni készülő márvány nem a földanya habosan szemcsés mészköve, hanem csak műmárvány, amelyet nagyon vékonyra préseltek s most válni készül párjától, a faltól, amelyre ráerősítették . . .

A repedező Budapest tehát ismét beszéltet magáról, mint a kikapós asszony. Igen, a repedező Budapest, mert a dalokban megénekelt csákányos tótok eltűntek, meghaltak, de a modern technika jószívű vívmányai gondoskodtak a helyettesítésről; az árvamegyei legények hivatalát átvette a repedés, mely sokkal pontosabban, jutányosabban, olcsóbban, hamarabb és kedvesebb váratlansággal végzi feladatát, mint elődei, akik csak megrendelésre dolgoztak.

Nem beszélve a közönségességük miatt apró betűs, rendőri híreké összezsugorodott bérpalota-rongálódásokról s kincses polgárok magánházaik körül végbement, összeroskadást gyártó panamázásról, mennyi nagy és nyilvános budapesti botrányt jegyezhet ki a naplójából az, akinek kedve és türelme volt belajstromozni magának az ilyenfajta skandalumokat. A technika épülete mellől alig dobták gödörbe a vakolatpiszkot, a termekben dolgozkodó ifjú mérnökjelöltek félve pillantottak egy nap a fejük fölé: a tetőzet kezdett bedőlni; a millenniumi emlék szárnyas arkangyala ötször vagy hatszor huszonnégy órával azután, hogy felrepült karsu oszlopára, aggódó szemekkel kémlelte a mélységet, mert a talapzatába belecsuszott a repedés istennyilája.

Es itt van végül mindeneknek koronája, valamennyi kontárkodó mesének mesélhető gígásza: az esküteri hid, mely, mint egy rokkant óriás, fekszi meg a Dunát, s mindenki várja a drágán nagy komédiát, mikor leszen a nagy zuhanás, s milliók locscsannak bele a folyó iszapjába. A repedező Budapestnek ilyenforma nagy utmutatói között adta le aztán teketeszegélyes névjegyét a többi, ezerszámra menő építési botrány s nem is jó családból származó budapesti utcza az, amelynek során egy-két ház állandóan nem azzal vigasztalná magát, hogy elvégre is minden épületnek be kel

dülni . . . Így körvonalozódik a lótosz-virággal diszitett erkélyek és a czifra ornamentikával égbetörő paloták fénylő pépmárványa mögött a repedező Budapest, amelynek hasadozása elég hangos ugyan, de ugylátszik, mégsem elég erős arra, hogy kibontakozzék belőle egy jobbrafordulás.

Valahányszor semmivé lesz néhány kőbe faragott milliő, a partéczéduláját véres kard gyanánt hordozzuk szét az országban, de a krónikás másnap megint csak szomorujelentést írhat a repedező Budapest valamelyik váratlanul kárrá omlott alkotásáról.

Budapest új figurát rajzolhat bele a maga saját külön ujkori mitológiájába: a roskadás angyalát. Ez a szárnyas dáma a mi leggyakribb vendégünk, úgy, hogy ha nem észrevétel nélkül szállna le közénk, barátságos mosolylyal üdvözölnők őt, mint régi ismerőst, akivel mindenütt találkozunk: a körutakon, a kis utcákban, de különösen a nagy állami épületek tájékán. Most az új országház körül csapong s a delegáció üléstermében, a folyosókon, a miniszteri szobákban, meg a főrendiház helyiségeiben puffasztja a márványfalakat.

Innen talán el fog szállani mástele s beszárnyal majd egy épület ablakán, ráül egy hidra, vagy meglátogatja valamelyik százezres magyar alkotást. Várjuk tehát A színen ismét meg fog jelenni: a repedező Budapest.

*

Az új országház veszedelmére vonatkozólag egyébként Márkus Géza, ez a jeles, fiatal építész, aki elsörendő szakértő az ilyen dolgok körül, a következő kiválóan érdekes sorokban adja meg véleményét:

— Az új országház folyosóinak falain a műmárvány összeroppedezett. Lényegtelen dolog, amelyről a vezetőség nyilatkozata után talán szó sem lehet. A vállalkozó, kinek jótállási biztosítéka bizonyára visszatartatott, majd kijavítja.

Minket azonban gondolkozóba ejt! Műmárvány! A magyar parlament két házának épületén, amely évezredeknek emeltetett! Ama horrorbilis összéből, amely e palotára fordított, csak műmárványra tellett!

Szinte hihetetlen, elképzelhetetlen ma, amikor minden törekvésünk a való, az igazság keresése felé irányul!

Szakértői véleményt kellene hogy ez ügyben adjak, elmondhatnám, hogy majd minden Andrassy-uti bérház vesztibuleje műmárvánnyal (stucco lustro) van burkolva, elmondhatnám, hogy ezeken a helyeken ez a burkolat még mindenütt jó karban van, bár már e bérházak legnagyobb része husz év óta áll, sőt azt is, hogy vannak tapasztalataink, melyek szerint a jól elkészített stucco lustro évszázadokon át is megmarad (amint hogy vakolt homlokzatok is megmaradnak ennyi ideig), de mindezt lényegtelen és ez esetben különösen mellékes körülménynek tartom.

Két szempont az, amely szerint az ügy, szerény véleményem szerint, elbirálható. Az egyik és ez a közönségesebb, hogy szabad-e megtörténnie annak állami épületen; mely egyszermind ilyen ellenőrzés alatt is készül, hogy ilyen munka már ily rövid időn belül hasznavehetetlenné váljék. A folyosókon, melyek az üléstermekhez vezetnek, a stucco lustro teljesen el van repedezve. Nincsen egy olyan fél négyszög méternyi terület, amely repedés nélkül való volna! Erről meggyőződünk. Ez a körülmény tehát igaz! Ki is fogják javítani, vagy leverik és újra készítik a vállalkozó terhére.

Ez azonban bennünket nem érdekel! Nem érdekel az sem, hogy a kijavítás, vagy újrakészítés után egy pár évvel ismét össze fog repedezni! A hazugságok láncolatából az első szem kipattant és széjjel fog szakadni az egész lánc, a modern művészet és az igazság dicsőségére! Mert, és ez már a második szemponthoz tartozik, nem az a lényeges, hogy a vállalkozó rosszul végezte-e a munkáját vagy az ellenőrzés milyen volt, hanem az: Milyen volt lehetséges, egy oly épületen, mint az új országháza, amely a nemzetnek olyan nagy pénzébe került, egy ilyen muló természetű anyagot alkalmazni.

És erre megfelelni nemcsak technikai szempontból kell, hanem főleg művészeti szempontból!

A modern művészet az igazság felé való törekvésében semmiféle hazugságot meg nem tűr! Nem hazudja a formát és nem hazudja az anyagot!

Ha csak annyi pénz áll rendelkezésére, amelyből csak vakolt homlokzatot, vagy belső helyiségeket készíthet, úgy nem fogja azt kőből készülni hazudni, viszont ha előkelő építési anyag áll rendelkezésére, úgy az anyag természetének megfelelő formát keresi!

És az új parlament házának e falrepedéseiből a régi elavult iskolák és törekvések haláljelentése szól!

Annak idején elmondottam szerény véleményemet az új országházról, — kifejtettem, hogy az embert az arany- és márványtömegek agyonnyomják, most azonban kiegészül, hogy ez mind hazugság: a márvány csak festett gipsz! Kisül, ezt mondom azért, mert összeroppedezett és így mindenki előtt nyilvánvaló, amit a szakértők úgy is tudtak! Nevetséges, ugyebár? Potemkin-falvak!

Hogy azonban ne vádoljanak rosszhiszeműséggel, bevallom, ez nem egyes emberek hibája, egy kor, egy iskola repedezett össze, hogy romjaival megerősítse a modern törekvéseket!

Amikor a postatakarékpénztár bérházát Lechner befejezte és a falakon az Újépület terén épült sok bérház központi fűtésének korma végigfolyt, hallottuk azt a jelszót: helytelen, hogy az állam pénzén kísérletezzenek.

Az új parlament falainak stucco lustroval való bevonása nem kísérletezés volt az állam pénzével, hanem annak az ablakon való kidobása. Csak az a mentség van, hogy nem volt elég pénz valódi márványra! Akkor minek hazudták azt, hogy van, miért mutattak márványt ott, ahol gipsz van! Egy simára vakolt, vagy művésziesen tagolt fafelület sokkal ártisztikusabb, mint a legszebb műmárvány!

Segíteni ezen ma már nem lehet! A munka be van fejezve és ezután csak folyton javítani kell! Le kell azonban vonni a konzekvenciát! Az elavult iskolák már eléggé megmutatták, hogy mást, mint régi formákat kompillálni és anyagban hazudni nem tudnak. Erre a biztos tényre már elég pénzt költöttünk. Inkább kísérletezzenek az állam pénzén olyan dolgokra, amelyeknek sikere ugyan még nem biztos; de az igazságra való törekvés által biztosítottnak látszik; mint dolgokra, amelyeknek sikertelenségéről már meggyőződünk!

Az új parlament folyosóinak falrepedései az igazságra való törekvés dicsőítése.

Márkus Géza.